

**FRAGMENTI IZ SUVREMENE SLOVENSKE
KNJIŽEVNE HISTORIOGRAFIJE**

Ivana Latković
Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Key words: literary historiography, (contemporary) national literary history, Slovenska književnost III.

Summary: The article deals with some of the newer concepts in the theory of literary historiography with special emphasis on the interpretation of recent history of Slovenian literature, *Slovenska književnost III*. Interpretation examines how it relates to the traditional terms of literary historiography (teleology, linearity, chronology, the grand narrative etc.) and how is it cope with the latest concepts in the writing of literary history, does it take them into account or is it continues the traditional methods and concepts of literary history.

U pokušaju evidentiranja i definiranja stanja u suvremenoj slovenskoj znanosti o književnosti, preciznije u povijesti, ali i teoriji književnosti, kao relevantna polazna točka ukazuje se knjiga skupine autora pod naslovom *Slovenska književnost III* objavljena 2001. godine. Tu najnoviju povijest slovenske književnosti, kao i burnu reakciju stručnih krugova koje je ona izazvala po objavljivanju, moguće je vidjeti kao svojevrsni presjek i istovremeno kao relevantan pokazatelj suvremenog stanja u slovenskoj književnoj historiografiji. Upravo se iz tog razloga nameće pitanje koliko ova najnovija književnopovijesna sinteza slovenske književnosti korespondira sa suvremenim promišljanjima o problematici proučavanja povijesti književnosti te koliko žustra rasprava o toj knjizi u slovenskim akademskim i kulturnim krugovima, razotkriva odaziv na dominantne aktualne metodološke koncepcije u promišljanju koncepta književne povijesti.

Važnost ove knjige za slovensku kulturnu javnost nije potrebno suviše tumačiti i jasno je kako se razlozi tomu uvelike nalaze i izvan uže kulturne sfere. Naime, u vrijeme velikih društvenih i političkih promjena u Sloveniji potreba za novom povijesti književnosti bila je izrazita i ona se očekivala s velikim nestrpljenjem, posebice iz razloga što je obuhvaćala

najnoviju, suvremenu književnu produkciju¹ neopterećenu nekadašnjim političkim i ideološkim balastom, starim čitanjima i tumačenjima, pravednim i nepravednim viđenjima. U tom smislu knjigu *Slovenska književnost III*, među ostalim, moguće je vidjeti kao neku vrst kulturne verifikacije novonastalih društvenih i političkih tvorbi te kao takvu i kao otvorenu mogućnost preispitivanja i prevrednovanja transformiranih priča nacionalnog i kolektivnog identiteta. Ove značajke općeg stanja, dakako, nisu presudne u promišljanju metodološkog koncepta najnovije povijesti slovenske književnosti, ali se čini kako ih je, s obzirom na suvremene preinake u shvaćanju historigrafskog diskursa, važno spomenuti u kontekstu oformljenja konceptualnoga sloja ovog povijesnog prikaza. Naime, upravo opće prisutna kolektivna svijest na ovim prostorima o permanentnom prikračivanju autohtone prošlosti tiranijskim teretom neke druge, gotovo tuđe povijesti dirigitirane artificijelnim nadnacionalnim političkim težnjama jedne *zamišljene zajednice*, sada provocira legitimiranje želje za premošćivanjem praznina i cenzura u kolektivnom pamćenju jer je ono, nedvojbeno, svojevrsna garancija cjelovitog kolektivnog identiteta i bića. Kategoričko nepristajanje uz bivše „istine“ i, ne uvijek prešutna osuda manjkavog koncepta pamćenja te oskudna protoka sjećanja sa sobom nose zahtjev za ispisivanjem „prave“, „čiste“ istine za povratom neokaljanom spontanom pamćenju koje će kao takvo sudjelovati u čišćenju identiteta od složenih ideoloških naslaga, omogućiti pregovaranje o historijskim sjećanjima i time otvoriti vrata formiranju jedne „nove“ povijesti. Bez zabluda možemo reći kako je reguliranje i učvršćivanje kolektivnog pamćenja i sada, kao i uvijek, zadaća neke nove ideologije. Na tragu takvih promišljanja, postoji opravdana sumnja u mogućnost uspostavljanja uvjetne analogije današnjeg stanja s onim iz vremena formiranja povijesti književnosti kao znanstvene discipline, i to primarno kroz njezinu tadašnju temeljnu funkciju ovjere nacionalne svijesti. S obzirom na suvremena poimanja čovjeka i svijeta, ovakva se teza čini pomalo pretjeranom, ali nedvojbeno je činjenica kako je na ovim prostorima formiranje novih država potaklo, za zapadnoeuropski svijet, netipičnu (nerijetko histeričnu) povijesnu (re)viziju koja svoju ovjeru pronalazi u *velikim pričama* nacije i nacionalnog identiteta, pa posljedično tomu, proizlazi i viđenje povijesti književnosti kao legitimacijskog sredstva nacionalnog identiteta, njegove kulture te kao takvo istovremeno gotovo imperativno zahtjeva njezino (pre)ispisivanje.

Takvo shvaćanje književne povijesti utkano je i u najnoviju književnopovijesnu sintezu slovenske književnosti čiji koncept pretjerano ne

¹ *Slovenska književnost III* obuhvaća književnost nakon 1945. godine. Prethodile su joj *Slovenska književnost I* (1998) i *Slovenska književnost II* (1999)

odmiče od tradicionalnih viđenja toga žanra, niti ga ičime radikalnije dovodi u pitanje te kao da zanemaruje činjenicu da povijest književnosti „već dugo nema visokolebdeći položaj nacionalne svetinje i da je svako traženje svog identiteta u književnosti zastarjeli posao“² (Koritnik, 2001: 91).

U analizu *Slovenske književnosti III* ponajbolje je krenuti od samog početka, od koncepta i sadržaja te povijesti književnosti. Kako je već bilo spomenuto, ova povijest književnosti obuhvaća razdoblje nakon 1945. godine pa, kako se to voli reći, do danas, a u njezinom nastajanju sudjelovalo je osam eminentnih slovenskih povjesničara književnosti. Uvodno poglavlje (*Čas in prostor*), kojeg potpisuje Franc Zadravec, prikazuje opće povijesne i društvene okolnosti u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata, slijede poglavlja o lirici (autori su Jože Pogačnik i Denis Poniž), prozi (Silvija Borovnik) i dramatici (Denis Poniž), zatim poglavlja o književnosti u dijaspori (Jože Pogačnik), književnosti za djecu i mlade (Igor Saksida), poglavlje o književnim revijama i programima (Miran Štuhec), znanosti o književnosti (Darko Dolinar) i na kraju, poglavlje o prijevodnoj književnosti (Majda Stanovnik).

Samo letimični pogled na sadržaj knjige, njezina poglavlja i potpoglavlja, na njihova nazivlja signalizirat će, inače, jedan od kasnije isticanih propusta ove knjige, nedostatak jedinstvene koncepcije (Juvan, 2003: 23) koji se manifestira u kombinaciji različitih metodoloških pristupa, neujednačenom zahvaćanju u opseg građe i u neusklađenim kriterijima odabira autora i njihovih djela. Zamjerke ovoga tipa uglavnom su argumentirane činjenicom da su autori ove povijesti pripadnici različitih generacija, od trenutno najstarije (autori rođeni oko 1925. g.) pa do najmlađe (rođeni oko 1965. g.) te po prirodi stvari književnu činjenicu promatraju u drugačijem metodološkom i konceptualnom obzoru. Čini se, barem na prvi pogled, kako metodološki pluralizam danas ne bi trebao biti problem, a kamoli ključni problem u pisanju bilo koje, pa onda i književne povijesti jer u vrijeme obilježeno krilaticom o ravnopravnom supostojanje različitih pojedinačnih istina koje odbacuju bilo kakvu hijerarhijsku uređenost, odbacivanje ikojeg metodološkog koncepta kao nevaljalog bilo bi potpuno promašeno. Međutim, u slučaju *Slovenske književnosti III*, čini se, problem nije u pluralizmu metoda, već u nadogradnji istog s pluralizmom mišljenja (Dragojević, 2001: 85). Naime, gotovo svako poglavlje prepušteno je samo jednom autoru, njegovom odabiru, procjeni i koncepciji iz čega proizlazi da je „znanstveni pristup u cijelosti heterogen, ali je pogled na obrađenu građu još uvijek homogen“ (Dragojević, 2001: 86), pa se može reći kako knjiga pokušava književnu povijest prikazati kao mrežu istina, ali nikako nije

² Ovdje i u nastavku rada, prijevod sa slovenskoga – Ivana Latković

imuna na koncepciju *velikih priča*, kategorije monološkosti i jednodimenzionalnosti.

Nedostatak jedinstvene koncepcije uglavnom je tumačen izostankom uredničkog nadzora u funkciji koordinacije „samovolje autorskih pristupa“ (Koritnik, 2001: 92) pa u cjelini gledano, po nekim autorima (Fridl, 2002: 109, Koritnik, 2001: 92), postoje nepremostive konceptualne razlike između pojedinih poglavlja koje potom zamućuju smisao i značenje knjige u cjelini te njezinu funkciju u recepcijskom momentu. Te se razlike uglavnom tiču neujednačenosti periodizacijskih oznaka, različitih kronoloških i terminoloških ishodišta, nesrazmjernih zahvata u samu povijesnu građu i nejasnosti kriterija selekcije pojedinih autora i njihovih djela.

Jedino je poglavlje o lirici rezultat rada dvojice autora, međutim, obrađeno područje pritom je jasno razdijeljeno, Jože Pogačnik obrađivao je pjesnike starije generacije, a Denis Poniž poeziju nastalu nakon šezdesetih godina. Konceptualna nejedinstvenost, po mišljenju Irene Novak – Popov (2002: 77), vidljiva je već unutar ovog poglavlja u zanemarivanju generacijskog rasporeda i istovremenom korištenju različitih općih sistematizacijskih pojmova koji poništavaju osebnost pojedinih autorskih poetika te izazivaju pomutnju u jasnoj prikazbi onovremenog pjesničkog stvaralaštva. Ipak, kao glavna zamjerka, u slučaju Jože Pogačnika, jest u autorovu pristupu koji je ponešto tradicionalniji te unutar kojega je proučavanje književnih pojava izrazito obilježeno dihotomijom forma/sadržaj, a njihov razvoj tumači se uključivanjem u šire periodizacijske sklopove koje najčešće imenuje književnim razdobljem, a ponekad i Flakerovim pojmom *stilska formacija* (Pavlič, 2001: 71). Iako više pažnje posvećuje analizi nego sintezi, i Ponižev pristup kreće od slične polazne točke, od formalnih i sadržajnih značajki pojedina opusa, međutim, njegova metodološka koncepcija nije toliko jasna kao u Pogačnikovu primjeru jer koristi niz oznaka za književne pravce i razdoblja pa vrlo često nisu posve jasni njihovi međusobni odnosi nadređenosti/podređenosti (Pavlič, 2002: 105) što izaziva konfuziju u tipičnom književnopovijesnom sistematiziranju. Najveća zamjerka poglavlju o lirici proizlazi iz činjenice kako njegovi autori nisu uzeli u obzir istovremenu metaliterarnu refleksiju o obrađivanom korpusu zbog čega ova najnovija povijest slovenske književnosti i dalje ostavlja neka otvorena pitanja i nedoumice književnopovijesnog (p)opisivanja pjesničkih ostvarenja u razdoblju nakon 1945. godine (Novak – Popov, 2002, Pavlič, 2001, 2002).

Silvija Borovnik, autorica poglavlja o prozi, doživjela je vjerojatno najviše kritika u kasnijim brojnim raspravama o *Slovenskoj književnosti III*. Te je kritike moguće svesti na dvije temeljne skupine, prvu koja se tiče zanemarivanja duhovnopovijesne pozadine u raščlanjivanju pojedinih knji-

ževnih pojava, i drugu koja se tiče pitanja širenja kanona i s njime usko povezane problematike kriterija i selekcije. Za razliku od Pogačnikova i Poniževa, Borovnikov pregled suvremene prozne produkcije nije opterećen uklapanjem pojedinih autora i njihovih djela u periodizacijske okvire, kao ni pokušajem određenja stilskih i formacijskih obilježja istih pa se upravo iz tog razloga, autorici zamjeralo da pretjerano zanemaruje neke važne događaje i prijelome u književnopovijesnom vremenskom tijeku te da ignorira generacijske grupacije i uopće duhovnopovijesni razvoj (Bogataj, 2001: 81). S druge pak strane, autorici se zamjerala selekcija autora i nedovoljno jasni kriteriji odabira pa je u tom kontekstu vrlo često citiran pasus iz uvodnog dijela poglavlja: „Namjera ovog književnopovijesnog pregleda je, među ostalim, osvijetliti i djela nekih preslabo naglašenih i predstavljenih autora i autorica, a istovremeno je cilj naglasiti i razvrstati samo onu prozu koja je obilježila bilo duhovnopovijesne bilo umjetničke vrhove te je važna za razvoj suvremene slovenske proze u cjelini“ (Pogačnik i dr. 2001: 147). S obzirom da autorica nigdje niti prije niti kasnije ne obrazlaže kriterije po kojima neko djelo ili autor predstavlja „vrh slovenske proze“, djelomično je opravdana kritika Andreja Inkreta (2002: 91) o nejasnosti autoričina koncepta reprezentativnosti unutar kojega nije jasno je li riječ o nekoj vrsti estetsko – duhovne kritike ili o analizi tzv. razvoja u cjelini. Kako kasnije pokazuje tekst S. Borovnik, premalo isticani autori zapravo su autorice, i to primarno one mlađe generacije, a njezino širenje kanona viđeno je kao neuspjeli pokušaj prevrednovanja (Bogataj, 2001: 77), i to prije svega zbog nedovoljno razjašnjenih kriterija uvrštavanja određenih spisateljica na autoričin popis.

Za razliku od poglavlja o prozi koje je kritizirano zbog pretjerane šturosti i skromnosti opisa izrazito bogate suvremene prozne produkcije, poglavlje o dramatici iznenadilo je mnoge prije svega nesrazmjernim opsegom s obzirom na liriku i prozu, i to primarno iz razloga što su u tome vidjeli nepodudaranje s realnim stanjem. U tom smislu Matej Bogataj primjećuje kako ovaj prikaz daje naslutiti da je drama „paradna disciplina slovenske književnosti“, iako, po njegovu mišljenju, ona nije imala reprezentativnih nasljednika u svim generacijama, ali prije svega nije dosegla kvalitativnu razinu i reprezentativnost (Bogataj, 2001: 77) pa posljedično tomu ne zaslužuje toliko prostora u ovoj knjizi. Razlog eventualnoj opširnosti ovoga poglavlja uglavnom je viđeno u autorovu pristupu dramatici kojoj prilazi s nedovoljno jasnim klasifikacijskim kriterijima, miješajući pri tome kronološka, tematska, formalna i žanrovska načela, iz čega proizlazi tipološka neusklađenost brojnih potpoglavlja. Kriteriji njihove razdiobe ponekad su određeni žanrom (*Ponovno rođenje komedije*), ponekad duhovnopovijesnim oznakama (*Dramatika na putu*

prema apsurd, praznoj egzistenciji i demitiziranoj povijesti), ponekad generacijskom pripadnošću (*Perspektivovska dramatika*³), a ponekad pak kriterijem književnog pravca, razdoblja (*Sentimentalni, moralistički i odgojni realizam*). Uz takvu klasifikaciju građe autor vrlo često koristi i ekstenzivno prepričavanje sadržaja drama, pa posljedično tomu prikaz gubi na jasnosti i preglednosti umjesto kojih nastupa mnoštvo dramskih priča koje njihov autor međusobno nedovoljno jasno povezuje (Fridl, 2001: 69).

U ovom kratkom prikazu triju glavnih poglavlja o lirici, prozi i drami, nastojale su se prikazati glavne zamjerke formulirane raspravama nastalim nakon objavljivanja *Slovenske književnosti III*. Zanimljivo je primijetiti kako one u velikom dijelu proizlaze iz prilično tradicionalnih viđenja tradicionalne povijesti književnosti i kako se rijetko gdje može naići na kritiku koja toj knjizi prilazi sa stajališta suvremenih promišljanja o krizi povijesti i njezinog pisanja. Pažljivije iščitavanje recenzija, kritika i raznih osvrtâ na najnoviju povijest slovenske književnosti ukazat će nam da su se ta „živahna negodovanja“ (Kralj, 2002: 96) uglavnom koncentrirala oko problema nejedinstvenosti metodološkog koncepta, oko pitanja kriterija i selekcije pojedinih autora i njihovih djela te oko pitanja kanona u najširem smislu, njegova širenja i prevredovanja.

U posljednja dva, tri desetljeća teorija književne historiografije doživjela je mnogobrojne gotove tektonske promjene paradigme proizašle iz općih rasprava o povijesti i povijesnosti: o narativnosti povijesnog diskursa, odnosno o povijesti kao naraciji viđenoj kao spoznajnog procesa u otkrivanju i prezentaciji stvarnosti, o svijesti da je povijest uvijek otvorena i protuslovna cjelina složena iz oprečnih (samo)percepcija (Juvan, 2006: 87), o spoznaji da je povjesničarev pogled nužno pristran i da je svaki povijesni diskurs neizbježno interpretacija te kao takav nerijetko upleten u interesne odnose i odnose moći itd. U skladu s time i tradicionalna književna povijest izazvana je na promišljanje vlastitog koncepta i temeljnih postavki, od njezinog kronološkog načela i linearnog principa prikazivanja povijesnog događaja, problematiziranja vrijednosne selekcije građe, objektivizirane perspektive, dvojbe u mogućnost realizacije totalitarne forme i normativne sinteze, pa sve do propitivanja teleološkog i kontinuiranog razvoja te pitanja uspostavljanja književnog kanona. U tom kontekstu uvidjet ćemo kako *Slovenska književnost III* gotovo niti jednu od spomenutih razina i postavki tradicionalne povijesti književnosti eksplicitno ne problematizira, niti se jasno ograđuje od njih. Međutim, možda ipak postoje naznake u nekim načelima i elementima konceptualizacije ove povijesti u kojima je moguće nazrijeti „pucanje“ tradicionalne paradigme i pokušaj uvođenja nekih novijih

³ Skupina dramatičara koji se se okupljali oko časopisa „Perspektive“

metodoloških rješenja u prikazu najnovije književne produkcije. Prije svega valja ovdje spomenuti koncept metodološkog pluralizma koji se, kao što je već bilo spomenuto, u kasnijim raspravama o knjizi isticao kao najveći propust i nedostatak, a čini se upravo kako to ravnopravno supostojanje različitih vizija prošlog otvara vrata višeglasju perspektive i stoji nasuprot tradicionalne sveznajuće pozicije te istovremeno s popuštanjem čvrstog uredničkog nadzora omogućuje neunificiranu konstituciju prošlog. Nadalje, valja obratiti pažnju na način na koji se u ovoj povijesti književnosti postupa s periodizacijskim i ostalim književnopovijesnim sistematizacijskim oznakama jer raznolikost njihove upotrebe među pojedinim autorima, dakako, proizlazi iz drugačijih pristupa i viđenja književnopovijesnog razvoja, ali njihovo apriorno negativno tumačenje nije opravdano pa tako ni za čvrstu znanstvenu paradigmu pogubno. Ono je simptom raspuštanja šabloniziranog viđenja književnopovijesnog toka i razvoja te kao takvo relativizira mogućnost ideološke intervencije u naraciju koju vrlo često impliciraju *velike priče* (Virk, 2006: 820). Međutim, pogled svakog povjesničara na prošlost uvijek je „posredovan oblicima mišljenja sačuvanih u tradiciji i kroz optiku pojmovno–vrijednosnih, odnosno ideoloških sredstva kulture u kojoj povjesničar djeluje i za nju piše“ (Juvan, 2006: 87). Unatoč tome, on ipak zastupa parcijalne interesne odnose i odnose moći, pa kao takav u kontaktu sa stvarnosnim formama uobličuje sebi svojstvenu konstituciju prošlog. Iz tog razloga za svaku periodizacijsku mrežu moramo se zapitati tko ju je načinio, suočen s kakvim problemima, u kakvim povijesnim, situacijskim, institucijskim i „žanrovskim“ okolnostima, s kojim pobudama i ciljevima (Biti, 2000: 92), a ne joj olako pristupiti homogenizacijskim zahtjevima, tražeći u tome konsenzus viđenja književno-povijesnog razvoja vlastite nacionalne književnosti.

Svakako bi ovdje valjalo spomenuti i pitanje kanona, odnosno njegova prevrednovanja i širenja, koje je u ovoj povijesti književnosti, viđeno prije svega u poglavlju o prozi, zatim o dječjoj književnosti i možda ponajviše s uvođenjem poglavlja o slovenskoj književnosti u dijaspori. Moć tradicionalne povijesti književnosti ponajviše se manifestirala u njezinoj funkciji formiranja paradigme reprezentativnih autora i djela koji su djelovali kao svojevrsna „armatura nacionalnog identiteta“ (Juvan, 2005: 391), a kako se kanon u najvećoj mjeri oblikovao u skladu s interesima vladajuće elite (Virk, 2006: 826), njegova je prezentacija počivala na monolitnim, jednodimenzionalnim i reduktivnim mehanizmima odabira. Raspuštanjem koncepta objektivnosti u prikazu prošlosti i postupnim decentriranjem povijesnog diskursa, otvara se prostor za ispisivanje zakinutih do tada marginaliziranih, nerijetko desubjektiviziranih povijesti koje se procesom kanonizacije pomiču od margine prema centru. Na taj

način povijesti različitih deprivilegiranih skupina u dijaloškom procesu revidiranja kanona ulaze u proces upisivanja u povijest. Zanimljivo je kako mnogo autora⁴ upravo na ovome mjestu primjećuje da kritika tradicionalnih modela povijesnog diskursa od strane podčinjenih i deprivilegiranih skupina koja proizlazi iz fukoovske kritike diskursa moći upravo taj diskurs perpetuira kako bi se uspostavila kao jednakovrijedni povijesni subjekt sa svojom vlastitom velikom pripoviješću.

Naposlijetku, valja spomenuti ideju cjeline čiji se navodni nedostatak često spominjao u popratnoj diskusiji o *Slovenskoj književnosti III*. Još od svojih početaka u 19. stoljeću, žanr književne povijesti viđen je kao velika sinteza, odnosno kao cjeloviti prikaz povijesnih zbivanja i smisleno uređena cjelina. Najnoviji teoretičari povijesti problematizirali su upravo iluziju o mogućnosti predstavljanja totaliteta nekog prošlog iskustva ili događaja te upozorili na interpretativnu i narativnu podlogu svake povijesne reprezentacije. Naime, postmoderna filozofija pokopala je ideju o samo jednoj mogućoj velikoj pripovijesti koja povezuje, pojašnjava i osmišljava povijesni totalitet, odnosno srušila „monološki um s paradigmom totalnosti“ (Oraić Tolić, 1999: 200) i označila postmoderno doba gubitkom koherentnosti i jedinstva cjeline. Gubitak vjere u velike, legitimizirajuće i objedinjavajuće metapriče oslobodila je pluralnost diskurzivnih praksi društvene stvarnosti koja se pretvorila u mrežu jezičnih igara unutar kojih ne postoje hijerarhijski odnosi nego se svaka pojedina jezična igra legitimizira sama po sebi u skladu s vlastitim ishodištima i stajalištima. Zato ne čudi da su najnoviji pokušaji pisanja povijesti književnosti obilježeni pojmovima i konceptima fragmentarnosti, mozaika, kolaža i sl., i to primarno iz razloga što se u njima reflektira svijest o uvijek selektivnoj i reduktivnoj konstrukciji prošlog. Istovremeno, mozaičnošću i fragmentarizacijom te strukturnim načelima diverziteta, kompleksnosti i kontradikcije nastoji se izbjeći homogenizacija gledišta, pri čemu se često kombiniraju značajke narativnog prikaza i enciklopedije (Perkins, 1992: 58).

Nakon nepunih godinu dana od objavljivanja *Slovenske književnosti III*, Institut za slovensku književnost i znanost o književnosti organizirao je međunarodni simpozij *Kako pisati literarno zgodovino danes?* i 2003. godine objavio istoimeni zbornik. U njemu je objavljeno dvadesetak radova eminentnih suvremenih slovenskih, ali i stranih, inozemnih povjesničara i teoretičara književnosti koji u svojim tekstovima propituju relevantne postavke, kriterije i načela funkcioniranja suvremene paradigme književne povijesti. Zbornik je razdijeljen u tri skupine radova koje obuhvaćaju određene probleme i razine književnopovijesnog žanra – u prvom dijelu nalaze

⁴ Usp. T. Virk, 2006: 816

se tekstovi koji propituju temeljne koncepcije, predmetna područja i funkcije književne povijesti; drugi dio je posvećen značaju pojedinih suvremenih idejno-teoretskih pravaca i metoda u povijesnom izučavanju književnosti; treći dio obuhvaća tekstove u kojima se problematiziraju novi ili revidirani pojmovi, problemska težišta i pristupi u književnoj povijesti.

U tom zborniku iznesene su ponešto drugačije ideje povijesti književnosti od onih sadržanih u kritikama *Slovenske književnosti III*, a među njima posebnu pažnju zaslužuje tekst Marka Juvana, jednog od urednika ovoga zbornika. On u svome tekstu naslovljenom *O usodi 'velikega' žanra* (O sudbini velikog žanra) književnu povijest promatra kao veliki žanr koji kao takav ima razdoblje svoga nastajanja, širenja, zenita i krizne trenutke u kojima ili iščezne ili preobrazi strukturu i prilagodi kulturne funkcije. U takvom se trenutku nalazimo i sada, između teorije i prakse literarne historiografije zjapi raspuklina jer suvremene tendencije kao što su kulturalni studiji, novi historizam, feministička kritika, *queer theory*, postkolonijalna kritika itd., prisežu uz načelo historičnosti, a s druge strane pak iz istih redova javlja se sumnja je li uopće danas moguće napisati književnu povijest (Perkins, 1992: 12). Vrijeme označeno Gehlenovim pojmom *posthistoire* odbacuje ideju jedinstvenog napretka u korist ideološke i estetske pluralnosti, kulturne policentričnosti, ontološke dehijerarhizacije, a sumnju u daljnji opstanak književne povijesti kao velikog, sintetičnog i normativnog žanra dodatno zaoštruje postmoderni raspad velikih legitimizirajućih metapriča. Razvoj, umjetnost, napredak, narod, duh vremena i slične „ideje cjeline“, postale su u postmoderni suvišni junaci. Ukratko, riječ je o već prepoznatljivoj dijagnozi stanja u kojemu sa našao današnji svijet, kao i onih diskurzivnih praksi koje ga promišljaju u njegovim temeljima funkcioniranja i djelovanja. Međutim, Juvan predlaže jednu novu opciju žanrovske renovacije književne povijesti - hipertekstni književnopovijesni arhiv. Hipertekst je u stanju povezati oba velika oblika koja su prevladavala u povijesti žanra književne povijesti – pripovijest i enciklopediju. Enciklopedijskoj strukturi u hipertekstu blizak je palimpsestni ustroj podataka koji se informativno dopunjuju, nadograđaju i preciziraju. Pripovijest je pak hipertekstu već poznati oblik kao onaj koji uređuje pojedine tekstne jedinice, a s druge strane pripovijest u hipertekstu nastupa i na nov način, odnosno kao modalitet sastavljanja više mogućih priča, ovisno o korisnikovim interesima i strategijama traženja – u tome hipertekst radikalno izvodi potencijale modernih i postmodernih narativnih formi. Hipertekst kao nov medij za stari žanr mnogo obećava jer prvo, odgovara beskonačnoj intertertekstualnosti povijesnog pisanja koja zahtjeva uvijek nove reinterpretacije i konstrukcije povijesne istine; drugo, hipertekst kao (nehijerarhična i rizomatska) struktura notacije odgovara nelinearnoj

prirodi same povijesnosti; treće, hipertekstna povijest demonstrirala bi intersubjektivnu, dijalošku podlogu predstavljanja prošlosti i potkopala privid dovršenosti i sinteze sveznajućeg pripovjedača.

Uz Juvanov tekst, zanimljiv je i prilog Marijana Dovića, koji odgovore iz naslovnog pitanja nastoji pronaći u okviru empirijske znanosti o književnosti i teorije sistema, zatim referat Alenke Koron koji se bavi pojašnjenjem pojma *pripovijesti* kao oblika i načina spoznaje i reprezentacije u (književnoj) historiografiji, pri čemu polazi od primjera iz vlastite nacionalne tradicije. Darko Dolinar u svome se referatu bavi recepcijskim vidikom književne povijesti i problematikom suvremene znanosti o književnosti sa stajališta njegovih recipijenata. Lado Kralj obradio je konflikt između kanonske književne povijesti i znanstvenog istraživanja književnosti, a Jola Škulj bavila se problematikom modernističke književnosti i promjenom paradigme povijesti književnosti. Uz domaće, sudjelovali su i strani povjesničari i teoretičari književnosti: Vladimir Biti, Peter Zajac, Božena Tokarz, Miloš Zelenka, Peter Zima, Janez Strutz i dr. Važnost ovoga zbornika za suvremenu slovensku književnopovijesnu misao nedvojbeno je, a opravdana je i činjenicom da je on svojevrsna manifestacija kompleksne biti književne povijesti te cjelokupne divergentnosti njezinih suvremenih metodoloških pristupa. Međutim, ono što je možda najvažnije u tom kontekstu jest da je u samom zborniku, njegovim pojedinačnim tekstovima vidljiva zamjetna razina propitivanja i prilagodbe stranih metodoloških modela i pristupa na specifičnost vlastitog literarnog korpusa i promišljanja istog. To je kritičko odmjeravanje nedvojbeno izrodilo brojna preispitivanja dominantnog, u *Slovenskoj književnosti III* realiziranog, modela književne povijesti i iniciralo razmišljanja o ponešto drugačijem opisu i sistematizaciji najnovije slovenske književne produkcije.

Prije samog zaključka, vratila bih se misli iznesenoj na početku ovoga rada o viđenju najnovije povijesti slovenske književnosti kao kulturne verifikacije novonastalih društvenih i političkih tvorbi te kao takvu i kao otvorenu mogućnost preispitivanja i prevrednovanja transformiranih priča nacionalnog i kolektivnog identiteta. Upravo na tragu takvih promišljanja, V. Biti primijetio je kako „među najupečatljivije intelektualne posljedice nedavnoga raspada istočnoeuropskih, srednjoeuropskih i južnoeuropskih državnih tvorevina zacijelo spada oživljavanje povijesnog interesa u novonastalim zemljama [...] razumljivo je da se pritom, s novoizborenog stajališta „gospodara u vlastitoj kući“, prije svega nastoje ispraviti prikrivanja, krivotvorine i izostavljanja iz prijašnje službene historiografije“ (Biti, 2000: 116). U toj bi se činjenici mogao nazrijeti razlog ponešto tradicionalnijeg pristupa povijesnoj građi u *Slovenskoj*

književnosti III koja većinu svog ustroja duguje upravo toj i takvoj paradigmi, unatoč tome što se u pojedinim elementima njezine strukture dade nazrijeti i propuštanje novijih metodoloških rješenja.

Zaključno valja istaknuti kako u suvremenoj slovenskoj književno-povijesnoj misli postoji čitav spektar različitih metodoloških pristupa i koncepata, od onih tradicionalnijih koji u paradigmi povijesti književnosti još uvijek vide normativnu sintezu i smisleno uređenu cjelinu ispisanu po kriterijima linearnosti, teleologije i kronologije, preko hibridnih rješenja koja spajaju tradicionalne i nešto novije metode (neki novi oblici pozitivizma koji književnoj činjenici prilaze bez vrijednosnog suda čime šire djelatno polje približavajući se time postavkama novog historizma), pa do najsuremenijih koji se granaju u više smjerova prateći suvremenu tendenciju metodološkog pluralizma (viđenje književne povijesti kao hipertekstnog književnopovijesnog arhiva, pokušaji aplikacije empirijske znanosti književnosti na model književne povijesti, novohistoristički pristup povijesnoj građi⁵, razradba *cross – cultural* metodologije književne povijesti⁶ itd.). Sasvim je sigurno kako će tako široka i bogata teoretska refleksija o metodologiji književne povijesti u skoroj budućnosti biti plodotvorna i potaknuti ispisivanje neke nove povijesti slovenske književnosti.

Literatura:

Biti. Vladimir. 2000. *Strano tijelo pri/povijesti*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Bogataj. Matej. 2001. Odložno, neutemeljeno prevrednotenje. *Literatura* 13, 123/124. 77-84.

Dolinar. Darko, JUVAN. Marko (ur.) 2003. *Kako pisati literarno zgodovino danes?* Ljubljana: ZRC SAZU.

Dragojević. Dražen. 2001. Kjer se lomijo kopja. *Literatura* 13, 123/124. 85-90.

Fridl. J. Ignacija. 2001. Oj, književnost moja, kam odšla si, kje si? *Literatura* 13, 123/124. 65-70.

Glušič. Helga. 2002. Spodbuda in izziv. *Primerjalna književnost* 25/1. 82-84.

Inkret. Andrej. 2002. Nekaj stvarnih pripomb. *Primerjalna književnost* 25/1. 91-95.

Juvan. Marko. 2006. *Literarna veda v rekonstrukciji*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura (Zbirka Novi pristopi).

⁵ Kao primjer najčeće se navodi knjiga Janka Kosa *Neznani Prešeren*

⁶ Teoretski tekstovi Mete Grosman, Vesne Mikolič i dr.

- Juvan, Marko. 2005. Kulturni spomin in literatura. *Slavistična revija* 53/ 2. 379-400.
- Koritnik, Andrej. Vzel si bom žebļjev, dolgih žebļjev, in jih zabijal v svoje telo... (Nekaj misli o novi slovenski literarni zgodovini). *Literatura* 13, 123/124. 91-99.
- Kralj, Lado. 2002. Kako pisati nacionalno zgodovino drame? *Primerjalna književnost* 25/1. 96-104.
- Matajč, Vanesa, TROHA Gašper (ur.). 2007. Zgodovina in njeni žanri. *Primerjalna književnost* 30, poseban broj.
- Novak-Popov, Irena. 2002. Lirika v slovenski književnosti. *Primerjalna književnost* 25/1. 76-81.
- Oraić Tolić, Dubravka. 1999. Kraj stoljeća: mit i književnoznanstveni mit. *Umjetnost riječi* 43, 3/4. 190-210.
- Paternu, Boris. 1994. Meje literarne zgodovine. *Obdobja 14. Zbornik predavanja*. Ur. M. Juvan, T. Sajovic. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Pavlič, Darja. 2001. Poglavlje lirika v knjigi Slovenska književnost III. *Literatura* 13, 123/124. 71-76.
- Pavlič, Darja. 2002. Načelo pluralnosti in subjektivnosti. *Primerjalna književnost* 25/1. 105-106.
- Perkins, David. 1992. *Is literary history possible?* Baltimore, London: The Johns Hopkins University Press.
- Pogačnik, Jože [et al.] 2001. *Slovenska književnost III*. Ljubljana: DZS.
- Virk, Tomo. 2006. Aporije literarne zgodovine danes. *Slavistična revija* 54/4. 811-831.
- Zupan-Sosič, Alojzija. 2002. Slovenska književnost III – pripovedna proza. *Primerjalna književnost* 25/1. 85-90.